

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ КУРС: МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ В РЕАЛІЗАЦІЇ КЛІМАТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС

THE EUROPEAN GREEN DEAL: OPPORTUNITIES AND CHALLENGES FOR UKRAINE IN IMPLEMENTING THE EU CLIMATE POLICY

Шерстюк С.В., к.е.н,
заступник декана факультету менеджменту, адміністрування та права,
доцент кафедри права та європейської інтеграції
Державний біотехнологічний університет

Шерстюк К.Д., студентка I курсу магістратури факультету юстиції
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

У статті розглядається одна з найбільш актуальних проблем сучасності – глобальна зміна клімату, яка має вирішальний вплив на всі сфери життя людства. Зазначається, що заходи щодо запобігання та подолання наслідків кліматичних змін реалізуються не лише на рівні окремих держав, а й в рамках Європейського Союзу (далі – ЄС або Союз). В умовах активних кліматичних змін ЄС впроваджує кліматичну політику, в рамках якої запущено заходи Європейського зеленого курсу (далі – ЄЗК), що є стратегічною ініціативою, яка спрямована на досягнення кліматичної нейтральності європейського континенту до 2050 року.

У статті розглянуто основні засади кліматичної політики Союзу, суть концепції ЄЗК, яка передбачає масштабні зміни в таких сферах, як енергетика, промислова політика та охорона біорізноманіття. Одним із ключових елементів реалізації цієї стратегії є пакет законодавчих ініціатив «Fit for 55», що містить низку нових пропозицій для зменшення викидів парникових газів.

У статті проаналізовано принципово нові, ключові ініціативи пакетного документа «Fit for 55», зокрема, такі, як механізм коригування викидів вуглецю на кордоні (СВАМ) та кліматичний соціальний фонд, які мають важливе значення для забезпечення справедливого переходу до сталого розвитку. Зосереджено увагу на можливостях України в контексті впровадження завдань за зобов'язаннями Паризької угоди 2015 року та європейських згаданих ініціатив. Звернено увагу на гострій необхідності модернізації й вдосконалення технологій та адаптації державної політики задля досягнення кліматично нейтральних вимог ЄС, виокремлено критерії впливу кліматичних заходів за ЄЗК на зовнішню політику держави.

Наостанок, підкреслено важливість реалізації кліматичної політики ЄС задля покращення екологічної ситуації та вирішення глобальних кліматичних змін не лише в Європі, а й на глобальному рівні. Вказується, що на шляху України до повноцінного членства у ЄС важливим є реалізація зобов'язань за міжнародними договорами та вимогами Союзу. Окрема увага присвячена збереженню статусу конкурентоздатного виробника на міжнародних ринках в екологічно орієнтованих галузях. Зазначено, виклики та перешкоди на шляху адаптації нормативної бази у разі успішного їх вирішення стануть можливістю та перспективою для розвитку держави в умовах глобальних екологічних змін.

Ключові слова: глобальна зміна клімату, Європейський зелений курс, кліматична політика, законодавчі ініціативи, «Fit for 55», Європейський Союз, Україна.

The article examines one of the most pressing issues of our time – global climate change, which has a decisive impact on all spheres of human life. It is noted that measures to prevent and overcome the effects of climate change are being implemented not only at the level of individual states, but also within the European Union. In the context of active climate change, the EU is implementing a climate policy under which it has launched the European Green Deal (EGD), a strategic initiative aimed at achieving climate neutrality of the European continent by 2050.

The article discusses the main principles of the climate policy of European Union, the essence of the EGD concept, which envisages large-scale changes in such areas as energy, industrial policy and biodiversity protection. One of the key elements of this strategy is the “Fit for 55” legislative initiative package containing a number of new proposals to reduce greenhouse gas emissions.

The article analyzes the fundamentally new, key initiatives of the “Fit for 55” package, in particular, such as the Carbon Border Adjustment Mechanism (CBAM) and the Climate Social Fund, which are essential for ensuring a just transition to sustainable development. The author emphasizes capabilities of Ukraine in the context of implementing the tasks under the Paris Agreement of 2015 and the European initiatives mentioned above. Attention is drawn to the urgent need to modernize and improve technologies and adapt public policy to achieve climate-neutral requirements of the EU, and the criteria for the impact of climate measures under the EGD on the foreign policy of state are highlighted.

Finally, the author emphasizes the importance of implementing the EU climate policy to improve the environmental situation and address global climate change not only in Europe but also at the global level. It is pointed out that on Ukraine's path to full membership in the EU, it is important to fulfill its obligations under international treaties and the requirements of the Union. Particular attention is paid to maintaining the status of a competitive producer in international markets in environmentally oriented industries. It is noted that the challenges and obstacles to the adaptation of the regulatory framework, if successfully resolved, will become an opportunity and prospect for the development of the State in the context of global environmental change.

Key words: global climate change, European Green Deal, climate policy, legislative initiatives, “Fit for 55”, European Union, Ukraine.

Вступ. Однією з найбільш значущих загроз існування людства (суспільства) та планети на сучасному етапі є глобальна зміна клімату, яка впливає на всі аспекти людського життя. Заходи щодо запобігання та подолання наслідків такого антропогенного та іншого впливу на клімат провадяться як на рівні окремих держав за сприяння національних стратегій та планів, дій міжнародних організацій з охорони навколишнього природного середовища, так і на рівні наднаціонального об'єднання, зокрема Європейського Союзу. Так, ЄС вибудовує та дотримується активної позиції щодо зменшення згубного впливу на клімат шляхом впровадження Європейського зеленого

курсу, що є першим пріоритетом діяльності Європейської комісії (далі – ЄК або Комісія) у рамках стратегії на 2019–2024 роки.

Актуальність досліджуваної теми. Проблема глобальної зміни клімату не є локальною, вона є всеохоплюючою, а тому, відповідно, має наслідки і для нашої держави. В контексті євроінтеграційних процесів та шляху України до повноправного членства у ЄС вкрай актуальним є дослідження, адаптація та впровадження європейських стандартів та програм в сфері охорони клімату.

Метою статті є дослідження нормативно-правових актів, щодо основних засад кліматичної політики ЄС,

а саме концепції Європейської зеленої угоди та висвітлення можливостей та загроз для України в контексті впровадження заходів щодо подолання наслідків глобальних кліматичних змін.

Виклад основного матеріалу. Європейський зелений курс (далі – ЄЗК) є комплексною стратегією Союзу, метою впровадження та реалізації якої є створення кліматично нейтрального європейського континенту до 2050 року. Реалізація цієї стратегії передбачає реформування багатьох основних сфер існування людини, зокрема, таких як: клімат, енергетика, біорізноманіття, промислова політика, торгівля тощо. Як зауважила Президентка Європейської комісії Урсула фон дер Ляєн: «Європейський зелений курс – це наша нова стратегія зростання, це стратегія розвитку, який віддає більше, ніж забирає» [1]. Ми підтримуємо сказане та вважаємо, що слова Президентки демонструють суть концепції ЄЗК та її спрямованість на забезпечення сталого розвитку та прогресу, що є корисним для суспільства, зокрема, й планети, в цілому. Не можна не погодитися з тим, що важливим елементом реалізації ЄЗК є досягнення гармонійного розвитку та збереження економічного зростання, але при цьому не виснажуючи ресурси планети, а навпаки сприяючи їх відновленню та захисту.

Важливим структурним елементом ЄЗК є цілі його реалізації, зокрема, однією з них є скорочення викидів парникових газів на 45–55% строком до 2030 року у порівнянні з показниками станом на 1990-ті роки. При цьому досягнення окресленої цілі забезпечується не лише декларативним шляхом, а охопленням «кліматичною інтеграцією» усіх секторів економіки та людського життя [2, с. 18].

Одним із ключових етапів досягнення окресленої цілі став пакет законодавчих ініціатив під назвою «Fit for 55», що був опублікований Комісією 14 липня 2021 року. Цим пакетним актом внесено суттєві зміни до чинних нормативно-правових актів регулювання з питань охорони довкілля та захисту клімату. У ньому вміщено 5 абсолютно нових пропозицій, що спрямовані на подолання кожної окремої проблеми пов'язаної з глобальними кліматичними змінами. Зокрема, це такі ініціативи:

1) FuelEU Maritime – спрямована на стимулювання використання відновлюваного та низьковуглецевого палива у морському транспорті;

2) CBAM (Carbon Border Adjustment Mechanism; укр. – механізм коригування викидів вуглецю на кордоні) – спрямована на запобігання переміщення виробництва до інших держав за межі Союзу з метою компенсації скорочення викидів вуглецю у самому ЄС;

3) ReFuelEU Aviation – має на меті досягти збільшення частки екологічного чистого авіаційного палива (передусім синтетичного) шляхом підвищення як попиту, так і пропозиції, задля зменшення шкідливих авіаційних викидів;

4) Кліматичний соціальний фонд – спрямований на забезпечення підтримки вразливих суб'єктів від цінового впливу системи торгівлі викидами; планується створення фонду протягом 2026–2032 року, з можливістю запровадження витрат з початку 2026 року відповідно; виступатиме частиною бюджету ЄС [3];

5) Лісова стратегія ЄС – спрямована на забезпечення захисту та відновлення лісів ЄС шляхом висадки нових дерев, захист біорізноманіття у лісах, раціонального використання лісових ресурсів, захисту незайманих лісів, що складають близько трьох відсотків території Союзу [4].

В контексті активних євроінтеграційних процесів та вектору України на набуття повноправного членства у ЄС варто зауважити, що наведені заходи кліматичної політики Союзу є зобов'язанням для виконання держав-членів ЄС та України, зокрема. Правовою основою взяття цих зобов'язань і нашою державою, не будучи повноправним членом Союзу, є ратифікація Верховною Радою України Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сто-

рони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода або Угода про асоціацію з ЄС) від 16 вересня 2014 року [5]. Серед іншого, пунктом «к» статті 338 Угоди про асоціацію передбачено, що співробітництво між Україною та ЄС має на меті сприяння інструментарію та механізмам, що націлені на скорочення викидів парникових газів в рамках реалізації Кіотського протоколу 1997 року. Наведене демонструє, що наша держава зобов'язана впроваджувати ряд кліматичних заходів ЄС на рівні з державами-членами ЄС.

Взяття окреслених зобов'язань для України вказує на гостру необхідність щодо оновлення політики та технологічних можливостей, які були б спрямовані на мінімізацію впливу виробничого процесу та антропогенної діяльності на довкілля та кліматичні зміни.

Розглянемо ситуацію в Україні в контексті виконання заходів із захисту клімату в рамках ЄЗК та пакетного документа «Fit to 55».

Правовим підґрунтям, що регламентують політику нашої держави та план заходів у сфері захисту клімату та боротьби із наслідками глобальних кліматичних змін є такі нормативно-правові акти (далі – НПА): Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року (далі – Засади) та Стратегія формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року (далі – Стратегія) і відповідний операційний план заходів з її реалізації у 2024–2026 роках.

Однак, варто зауважити, що Засади несуть досить загальний, не деталізований та декларативний характер норм. Основний акцент норм наведеного НПА зосереджений на необхідності виконання нашою державою міжнародних зобов'язань згідно з Паризькою угодою 2015 року.

Стратегія ж встановлює ряд стратегічних цілей в окресленій сфері, зокрема, і кількісні показники скорочення та/або обмеження викидів парникових газів:

- не більше 35% викидів парникових газів у порівнянні з базовим 1990 роком, тим самим встановлюючи ціль досягнути Оновленого національно визначеного внеску України до Паризької угоди;

- зменшення викидів парникових газів на 85% при діяльності, пов'язаної з виробництвом тепло- та електроенергії, порівнюючи показники базового 1990 року; тощо [6].

Хочемо зауважити на поступовому прогресі нормативного регулювання питання скорочення (обмеження) викидів парникових газів відповідно до міжнародних зобов'язань, порівнюючи із відсутністю встановлення кількісних показників-цілей в окресленій сфері у попередньо чинному НПА – Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року, яка містила лише декларативні приписи про вдосконалення політики держави у сфері кліматичних змін (відповідно втратила чинність із прийняттям у травні 2024 року нової Стратегії, що згадана вище) [7].

Таким чином, говорячи про можливості України у впровадженні заходів, спрямованих на охорону та захист клімату, так чи інакше, наша держава вимушена запроваджувати якісні зміни у зазначеній сфері в силу зобов'язань за міжнародними угодами, що прямо або опосередковано регулюють сферу клімату. Також таке виконання сприяє і європейській інтеграції та наблизенню політики нашої держави до стандартів ЄС та набуття повноправного членства в цьому наднаціональному об'єднанні.

Окрім того, варто звернути увагу на економічний аспект впровадження наведених заходів та досягнення кліматичних цілей Союзом, що створюватиме додаткові вимоги для українських суб'єктів господарювання та експортерів продукції до держав-членів ЄС. Наприклад, внаслідок реалізації механізму коригування викидів вуглецю на кордоні (CBAM) в рамках законодавчих ініціатив «Fit to 55» може викликати перешкоди на шляху доступу

до європейського ринку (щодо карбоновмісної продукції), що додатково вказує на гостру необхідність для України впровадження кліматичних заходів в практичній площині відповідно до міжнародних зобов'язань та стандартів ЄС [2, с. 18].

Ще одним важливим елементом економічної складової впровадження кліматично-позитивних заходів є гармонізація технічного регулювання державної торговельної політики до стандартів Союзу. Зокрема, в цьому контексті важливим аспектом є підписання Україною з ЄС Угоди про оцінку відповідності та прийнятності промислової продукції, що сприяє зняттю нетарифних обмежень торгівлі. Це показує, що Україна матиме адаптувати і надалі свою законодавчу та нормативну базу відповідно до вимог ЄС у сфері технічного регламентування. Якщо Союз буде вводити жорсткіші екологічно орієнтовані стандарти до технічних регламентів (зокрема, щодо енергетики та електричного обладнання, сфери безпечності продуктів харчування та кормів), то наша держава вимушена адаптувати законодавство відповідно до таких вимог, тим самим впроваджуючи і кліматично-захисні завдання [2, с. 57].

Кабінетом Міністрів України було створено інформаційну систему «Пульс Угоди» у відкритому доступі для спостереження за впровадженням Плану заходів виконання Угоди про асоціацію з ЄС, яка функціонує в режимі реального часу [8, с. 240]. За даними, висвітленими на даному порталі, Україна вже зараз активно та послідовно узгоджує своє законодавство в сфері технічного регулювання, а також санітарних і фітосанітарних заходів із європейськими стандартами (прогрес виконання зобов'язань за Угодою про асоціацію з ЄС становить 82%) [9]. Проте, для повної реалізації можливостей у сфері кліматичних заходів необхідно досягти укладення вищезгаданої Угоди.

Наостанок, варто зосередити увагу на зовнішньополітичному аспекті впровадження ЄЗК. За думкою Ради зовнішньої політики «Українська призма», оцінюючи

вплив на зовнішню політику нашої держави внаслідок впровадження ЄЗК державами-членами ЄС доречно виокремити такі основні критерії:

1) наявність/відсутність планів реформування та розвитку енергетики в контексті кліматичних змін; у разі їх наявності – які основні цілі показників скорочення шкідливих викидів вони переслідують;

2) механізми впровадження заходів ЄЗК та ініціатив «Fit for 55» на національному рівні держав-членів ЄС та одночасно «сусідів» України; механізми та шляхи формування національних політик в економічній сфері з урахуванням кліматичних обмежувальних заходів;

3) вплив впровадження кліматичної політики ЄС державами-членами на сферу безпеки, особливо актуально в контексті збройної агресії РФ проти України [10, с. 9–10].

Висновки. Отже, враховуючи все вищевикладене, хочемо підкреслити важливість реалізації завдань кліматичної політики ЄС, зокрема в рамках Європейського зеленого курсу задля покращення кліматичної ситуації не тільки на європейському континенті, а й планеті в цілому. Наша держава в силу євроінтеграційного вектору розвитку та амбітних прагнень вступу до ЄС зобов'язана неухильно впроваджувати (імплементувати) заходи на виконання як міжнародних договорів, стороною яких вона виступає (якот Паризька угода 2015 року), так і європейських стандартів, зокрема ініціатив пакетного документу «Fit to 55». На наш погляд, це сприятиме як повноцінній інтеграції України до європейської спільноти, так і збереженню позицій сильного та конкурентоздатного виробника на міжнародних ринках, особливо в екологічно та кліматично орієнтованих галузях.

В той же час, адаптація нормативно-правової бази та виконання зобов'язань неодмінно вимагають модернізації підходів, алгоритмів виконання (реалізації), технологій, екологічного видобутку та використання ресурсних матеріалів тощо, що тягне за собою ряд економічних, політичних та інших викликів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Press remarks by President von der Leyen on the occasion of the adoption of the European Green Deal Communication. Brussels, 11 December 2019. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/speech_19_6749
2. Європейський зелений курс: можливості та загрози для України. Аналітичний документ. Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля». 2020. 74 с. URL: <https://dixigroup.org/storage/files/2020-05-26/european-green-dealwebfinal.pdf>
3. Пакет ЄС «Fit for 55». *Екодія* : веб-сайт. URL: <http://surl.li/bbndeh>
4. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee, and the Committee of the Regions: New EU Forest Strategy for 2030. COM/2021/572 final. 16.07.2021. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52021DC0572>
5. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Угода; Україна від 27.06.2014 / База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/984_011 (дата звернення: 27.09.2024).
6. Про схвалення Стратегії формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року і затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024–2026 роках : Розпорядження Кабінету Міністрів України; Стратегія, План, Заходи, Перелік від 30.05.2024 № 483-р / База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/483-2024-%D1%80> (дата звернення: 27.09.2024).
7. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України; Концепція від 07.12.2016 № 932-р / База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/932-2016-%D1%80> (дата звернення: 27.09.2024).
8. Шерстюк С.В., Шерстюк К.Д. Організаційно-правове забезпечення виробництва сільськогосподарської продукції в контексті євроінтеграції. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 7. С. 239–242. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-7/56>
9. Пульс Угоди. *Євроінтеграційний портал* : веб-сайт. URL: <https://pulse.kmu.gov.ua/>
10. Європейський зелений курс та потенційні наслідки його впровадження сусідніми державами для України. *Дослідження Ради зовнішньої політики «Українська призма»*. 2021. URL: <https://prismua.org/wp-content/uploads/2022/01/Green-Deal.pdf>